

SECȚIUNEA IV / Panel IV:
ROLUL ȘTIINȚELOR NATURII ÎN EDUCAȚIA VALORILOR/
THE ROLE OF THE NATURAL SCIENCES IN FOSTERING AND
EDUCATING VALUES

PRIMELE ÎNSEMNĂRI GEOGRAFICE AUTOHTONE ȘI
IMPORTANȚA GEOGRAFICĂ A OPERELOR
CRONICARILOR ROMÂNI

Raluca MICU,

*Prof., Școala Gimnazială Nr. 13, Brașov, România,
mc_raluca@yahoo.com*

Summary

The article analyses the first geographical preoccupations of the acknowledgement of the romanian territories starting with the sixteenth century, based on personal experience or information gathered by strangers while passing through these lands. The romanian columnists have included in their research geographical elements of both physical and human nature.

Keywords: *columnists, geography, history, continuity.*

Preocupări geografice de cunoaștere a teritoriului actual al României apar la unii învățați români sau originari din țările române începând cu secolul al XVI-lea. Aceste preocupări, fie că sunt de geografie descriptivă, fie de geografie cauzală, au uneori caracter inedit, altele se bazează pe informații ale unor străini care, dintr-un motiv sau altul, au poposit pe teritoriul țării noastre.

Primele elemente geografice sunt consemnate de Johannes Honterus, sas din Brașov, care a trăit între anii 1498–1549, având preocupări în domeniul geografiei, astronomiei și istoriei. În anul 1530 Honterus publică, la Cracovia, lucrarea intitulată *Rudimenta Cosmographiae*, în care se ocupă cu descrierea continentelor, a statelor și a teritoriului actualei României. Caracterizările făcute fiecărei regiuni sunt însoțite și de observații privind locuitorii țărilor

respective. Se poate aprecia faptul că lucrarea cuprindea atât geografie fizică, cât și umană. Autorul intitulează cele trei provincii românești *Dacia*, exprimând astfel ideea unității etnice românești. Privită în cadrul epocii, *Rudimenta Cosmographiae* nu este doar o simplă lucrare, ci este cea mai importantă sinteză geografică, apărută anterior lucrării lui Sebastian Münster, *Cosmographia Generalis*, din 1544.

Rudimenta Cosmographiae a reprezentat atât o lucrare științifică pentru acele vremuri, cât și o lucrare didactică. A fost utilizată ca manual până în secolul al XVIII-lea, fiind cel mai apreciat manual de geografie și astronomie din Germania și din țările din sud-estul Europei. Faptul că a servit învățământului german o perioadă îndelungată, când în această țară apăruseră și alte manuale scrise de autori de prestigiu (Hubner, Buffier), determină apariția concluziei că *Rudimenta Cosmographiae* a prezentat un nivel științific ridicat, având calități didactice apreciable.

Una din lucrările lui Honterus este închinată Transilvaniei, având ca titlu *Cosmographiae Transilvaniae* (1532), însoțită fiind și de o hartă. Deși se ocupă de țara lui de baștină, Honterus face dese referiri și la românii din Moldova și Valahia, argumentând unitatea românilor de pretutindeni. Atât lucrarea, cât și harta, au intrat în patrimoniul geografiei europene, fiind utilizate de către geografi de seamă, precum Nicolaus Germanus, Sebastian Münster în *Cosmographiae Universalis*.

O amplă tratare a teritoriului Transilvaniei și referiri la geografia Moldovei există în lucrarea umanistului român Nicolaus Olahus, originar din Țara Românească. El scrie, în limba latină, în anul 1536, lucrarea cu caracter istorico-etnografic intitulată *Hungaria*, în care amintește de originea sa română și descrie teritoriile vecine Ungariei: Transilvania, Țara Românească și Moldova. Partea consacrată țărilor române conține ample descrieri ale naturii și elemente de ordin etnografic, în care prezintă, pe larg, obiceiurile, limba și religia locuitorilor. Geografia Transilvaniei este prezentată complex, atât fizic, cât și economic. În unele pasaje, Olahus descrie orașele Transilvaniei și arată legăturile dintre românii ce provin din cele trei provincii românești, care se întâlnesc la Brașov, oraș care constituie „o piață de schimb pentru români, din Țara Românească și ceilalți oameni din afară”¹.

---

¹ Nicolaus Olahus. *Hungaria*. În: *Călători străini despre Țările Române*. Vol. I. București: Editura Științifică, 1968, p. 486.

Georgius de Reicherstorffer, în lucrarea *Corographiae Moldaviae* (1550), descrie, din punct de vedere geografic, natura, bogățiile și așezările omenști. Limba vorbită de populație, spune autorul, este cea latină, care s-a menținut de-a lungul timpului, împotriva vicisitudinilor istorice. Deși, în teritoriul analizat, apar și alte neamuri, românii apar răspândiți pe tot locul, spune autorul.

Fiind preocupați să reconstituie istoria unor perioade din trecutul țării noastre, cronicarii au inclus în lucrările lor multe date despre formele de relief, tipurile de vegetație și faună, denumiri de localități sau ape curgătoare. Toate aceste elemente prezintă importanță geografică. Unele lucrări conțin mai mult decât simple informații geografice, constituind adevărate contribuții la dezvoltarea geografiei, în general. Astfel, în lucrarea *De neamul moldovenilor*, scrisă de Miron Costin în anul 1691, se prezintă, la început, o sumară descriere a Italiei, pentru a indica moldovenilor din ce țară își trag obârșia. Depășind cu mult cadrul geografic pe care și-l propune, Miron Costin realizează o descriere a așezării geografice și a componentelor teritoriale ale vastului Imperiu Roman, insistând asupra Italiei. Prima parte a lucrării cuprinde, de asemenea, importante date despre demografia țării noastre, care permit desprinderea trăsăturilor specifice poporului român prin prisma originii și a trecutului său istoric. Pentru a demonstra înrudirea românilor cu italienii, cronicarul folosește drept argument asemănarea de limbă și obiceiuri. În acest scop, reproduce discuția avută cu episcopul italian Vito Piluza, care îi spune: „... mie nu-mi trebuiește să mai citescu la istorii de moldoveni, cine sîntu, pre o seamă de obiceiuri foarte bine îi cunosc de unde sîntu... toate acestea a tocma cu italienii se mărturisește a firi”². Miron Costin conchide cu bucurie: „... cu multă mirare am stătut de mărturie acelu vlădică de mare agitoriu a istoriei mele”...³. Această lucrare neterminată, păstrată în 29 de copii manuscrise și publicată pentru prima dată de Mihail Kogălniceanu în anul 1852, are un caracter savant și o noblețe a ideilor care o transformă în cartea de căpătâi a Școlii Ardelene.

O serie de idei privind originea românilor și multe date de geografie fizică și economică sunt asemănătoare cu cele ale lui Johannes Honterus și

² Miron Costin. *De Neamul Moldovenilor. Opere alese*. București: Ed. Tineretului, 1966, p. 225.

³ *Ibidem*.

Nicolaus Olahus, originari din Transilvania, fapt ce indică ipoteza continuității scrierilor înaintașilor culturii noastre și în problematica geografiei. Miron Costin și-a făcut studiile în Polonia, unde lucrările lui Honterus și Olahus erau cunoscute. Totodată, Costin a trăit mult printre polonezi. Această presupunere se transformă în certitudine în momentul analizării scrierilor lui Dimitrie Cantemir (*Descrierea Moldovei*) și Constantin Cantacuzino (*Istoria Țării Românești*). Astfel, Cantacuzino menționează izvoarele pe care le-a consultat, amintindu-i pe Olahus, Ureche, Costin și unele hărți geografice, care nu puteau fi altele în vremea aceea decât cele ale lui Honterus, Olahus și, probabil, cea a lui Georgius de Reicherstorffer, un sas din Mediaș care, în urma unei călătorii, realizează prima hartă a Moldovei, în anul 1595.

Ca importanță geografică, lucrarea *De neamul moldovenilor* depășește cadrul țărilor românești, având pasaje de adevărată geografie generală (împărțirea globului pe continente, mări și oceane), elemente de hidrografie și de geografie matematică.

A doua lucrare a lui Miron Costin, care conține importante însemnări geografice, este *Cronica Țărilor Moldovei și Munteniei*, cunoscută și sub numele *Cronica polonă*, scrisă în limba polonă în anul 1677 (sub formă de epistolă) și dedicată nobilului polonez Marcu Matezynski. Deși asemănătoare ca structură cu lucrarea *De neamul moldovenilor*, *Cronica polonă* conține unele elemente geografice suplimentare. Spre exemplu, în capitoul intitulat *Despre Dacia* se ocupă de toate cele trei țări românești, identificând o populație care vorbește aceeași limbă, are aceleași obiceiuri și același trecut istoric. În *Cronica polonă* se regăsește cel mai vechi document privind împărțirea administrativ-teritorială a țărilor românești și, de asemenea, cea mai completă descriere a orașelor din Moldova și Muntenia până la acea dată. Au importanță preponderent geografică capitolele *Despre râurile Țării Moldovei și Râurile mai de seamă din Țara Românească*, Miron Costin realizând o adevărată ierarhizare geografică a apelor. Sub acest aspect, *Cronica polonă* conține prima încercare de clasificare a rețelei hidrografice din literatura română, autorul împărțind râurile Moldovei în funcție de treapta de relief (râuri de munte, de podiș și de câmpie), cu descrierea fiecărei categorii în parte.

Lucrarea stolnicului Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*, scrisă în anul 1698, deși axată pe istorie, are un aport semnificativ de cunoștințe geografice, aducând date suplimentare despre oameni, locuințele

lor și orașele Munteniei. Totodată, prezintă și noi dovezi de continuitate a cunoștințelor din trecutul geografic al României. Elementele geografice apar atât în cuprinsul lucrării, cât și în conținutul hărții Țării Românești, reprezentare grafică care continuă și concretizează lucrarea *Istoria Țării Românești*. Atât harta menționată anterior, cât și *Harta Moldovei*, realizată de Dimitrie Cantemir în 1716 și tipărită în anul 1737, reprezintă baza pentru elaborarea primelor atlase geografice românești, apărute în secolele XVIII-XIX.